

De Hilversumse gemeenteraad in 1907

‘Keienquaestie als stormram tegen B. en W.’

EDDIE DE PAEPE

De Hilversumse gemeenteraad in 1907

‘Keienquaestie als stormram tegen B. en W.’

EDDIE DE PAEPE

De vergaderingen van de gemeenteraad in 1907. Dat moet wel een saai boel zijn geweest. Deftige heren die eens per maand in het raadhuis aan de Kerkbrink bijeenkwamen om een sigaar op te steken en over lantaarnpalen en de benoeming van een veldwachter te praten.

Wie de notulen van de zestien raadsvergaderingen van dat jaar bekijkt, komt er achter dat dit beeld in het geheel niet overeenkomt met de werkelijkheid. Raadsleden en wethouders namen geen blad voor de mond, de burgemeester dreigde op te stappen, er werd stevig gedebatteerd en geruzied over pietluttigheden en belangrijke onderwerpen, en... er werd zelfs gelet naar de pers.

Dat ook het voorgaande jaar verre van saai was geweest, blijkt uit de manier waarop burgemeester J.C. Gülcher¹ de eerste raadsvergadering van 1907 (op 15 januari) opende. Na zijn nieuwjaarswens deelde de burgervader mee, dat hij na rijp beraad het door hem in een oogenblik van ontstemming en moedeloosheid ingediende verzoek om eervol ontslag uit zijn ambt had ingetrokken.

Waarom had Gülcher de pijp aan Maarten willen geven? Dat had alles te maken met de speciale raadscommissie die in december 1906 – na kritische artikelen in *De Gooien Eemlander* – was ingesteld om onderzoek te doen naar vermeende onregelmatigheden, gepleegd door gemeente-ambtenaren. Daarbij was – binnen en buiten de raadszaal – ook stevige kritiek geuit aan het adres van het college van burgemeester en wethouders.

Een half jaar later – op 3 juli 1907, toevalligerwijs de dag van de gemeenteraadsverkiezingen – was het rapport van de onderzoekscommissie gereed. Of beter gezegd, waren de rapporten gereed. Dit omdat zowel de meerderheid als de minderheid van de commissie de eigen bevindingen en conclusies had vastgelegd.

Bespreking in de raad werd uitgesteld omdat de burgemeester met verlof was. Tijdens de vergadering van 24

september kwam de heikele kwestie pas aan bod. Het betrof een serie geruchten en beschuldigingen over uiteenlopende zaken waarbij voor de critici de keienquaestie de belangrijkste steen des aanstoots vormde.

B en W benadrukten dat de meerderheid der commissie buiten haar opdracht was gegaan door ook en wel hoofdzakelijk een beoordeling van het beheer van Burgemeester en Wethouders te leveren. Vervolgens ging het college op alle punten van kritiek in. Uit de daarop volgende lange discussie in de raad valt op te maken, dat het ging om de aanschaf van 9.800 straatkeien. De gemeente zou bij een onderhandse aanbesteding veel te veel geld hebben betaald voor keien van minderwaardige soort, wat te wijten was aan gebrek aan deskundigheid bij de ambtenaren van Publieke Werken én bij het college zelf. Dit alles zonder goedkeuring van de raad en de provincie, en zonder re-

Openbare Vergadering
met debat.
uitgaande van de
Liberale Kiesvereniging „De Bendorcht”,
op Vrijdag 28 Juni a.s.,
des avonds ten 8 1/2 uur,
in het „Hof van Holland”, alhier,
ter bespreking van gemeentebelangen met het oog op de aanstaande Gemeenteraadsverkiezing.
Toegang f 0.10, leden vrij.
Het Bestuur:
J. A. JAGER, Voorzitter.
Mr. Ed. PHILIPS, Secretaris.

In juni was de strijd om de zetels in de gemeenteraad in volle gang, nadat er eerder al verkiezingen voor Provinciale Staten waren geweest. (G&E 26-6-1907)

J.C. Gülcher, burgemeester van Hilversum 1898-1915.

kening te houden met de financiële draagkracht der gemeente, vooral met het oog op de enorm groote geldelijke offers, die voor de gemeente in het verschiet liggen.

Het college wierp deze forse kritiek echter verre van zich. Ten eerste voerde zij slechts een raadsbesluit uit voor de aanschaf van deze dure Athische keien. Ten tweede waren voor de in 1907 geplande bestratingswerken 575.000 exemplaren van 14 centimeter hoogte nodig. Voor deze keien, die hier voor 't eerst in de Kerkstraat zijn gebezigd, werd slechts ingeschreven voor 312.000 stuks van 12 à 14 centimeter en 98.000 met een hoogte van 13 à 16 centimeter. Op advies van de hoofdamtenaar en deskundige raadsleden besloot het college daarop het bod van de keienleverancier – de Utrechtse firma Trip – in zijn geheel aan te nemen. Bij elkaar werden dus 410.000 stuks geleverd voor de geplande verharding van diverse straten.²

De commissie had ook onderzoek gedaan naar een reeks andere zaken die niet in de haak zouden zijn. De verkoop van bomen (ter waarde van f14,50) uit de gemeentelijke kwekerij aan gemeenteamtenaar Dootjes. Het tegen betaling leveren van opgaven van de burgerlijke stand aan de pers door een ambtenaar. Het uitbetalen van een rekening voor cokesbakken aan de smid Groenhuijzen. De uitbetaling van het loon van opzichter Pik van de Laarderweg.³ De levering van steenkolen aan de gemeentearchitect. Het niet leveren van kluisdeuren aan de gasfabriek door de fir-

ma Jaarsma. De verkoop van grond aan de gemeente. De keuring van kantoorartikelen door de gemeentesecretaris. Er waren beschuldigingen van diefstallen, van verrijking ten koste van de gemeente jaren lang gepleegd, vatte raadslid C.W. Wüstenhoff samen. Uit de verhooren blijkt dat die niet hebben plaats gehad. De meerderheid der commissie heeft deze zaak gebruikt als een stormram tegen B. en W. Ook mr. V.H. Rutgers betreunde dat de commissie niet nadrukkelijk had geconcludeerd, dat er geen onregelmatigheden waren gepleegd. De ambtenaren hebben onder de aantijgingen geleden, zij werden nageroepen en hunne kinderen gehoond.⁴

Na enig heen en weer gepraat concludeerde de gemeenteraad dat de onderzoekscommissie geen bewijs had kunnen vinden voor ook maar één van de verdachtmakingen en beschuldigingen die in het dorp de ronde deden. Een motie van die strekking werd aangenomen, en de raad ging weer over tot de orde van de dag, te weten het volgende, minder heikele agendapunt: de verordening op de heffing en de invordering van de inkomstenbelasting.

De keienquaestie had de gemeenteraad en vermoedelijk veel van de dorpelingen bijna een jaar lang beziggehouden. Het raadsbesluit zal geen einde hebben gemaakt aan de verhalen over gemeenteamtenaars die zichzelf verrijkten of op een andere manier over de schreef gingen.

Burgemeester zijn in Hilversum was geen eenvoudig en rustig baantje, zo valt op te maken uit de raadsnotulen. Zo had Gülcher een hoogoplopend conflict met de commissaris van politie W. van Dijk. Bij afwezigheid van de burgemeester had Van Dijk in juli de inspecteur van politie ontheven van een deel van de dienst. Zowel mondeling als schriftelijk heb ik den Commissaris van Politie uitgenodigd dien maatregel in te trekken, verklaarde Gülcher in de raadsvergadering van 24 september. Van Dijk hield echter voet bij stuk. Reden voor Gülcher om een klacht in te dienen bij de Hooge Regeering. Hoe het conflict zich verder ontwikkelde blijft onduidelijk. Feit is wel, dat de raad – in klein comité – eind november besloot de eigenzinnige politiecommissaris een pensioen van tweeduizend gulden per jaar toe te kennen. Voor die tijd een substantieel bedrag.⁵

Barakken besmettelijke ziekten

Zo telde het vergaderjaar 1907 nog een groot aantal opvallende kwesties. Een aantal komt in andere artikelen in dit themanummer aan bod: de aanleg van een tunnel onder het spoor, de instelling van een plichtbrandweer,

De nieuwe barakken voor besmettelijke zieken aan de Neuweg.

de 'erfgooierskwestie' en de ontwerpwedstrijd voor het nieuwe raadhuis. Van de vele tientallen overige – al dan niet heikele – onderwerpen laten we er een aantal de revue passeren.

Zo was er de aanbesteding van de bouw van een nieuwe inrichting tot *afzondering en verpleging van lijdende aan besmettelijke ziekten*. Het te klein geworden onderkomen aan de Gasthuisstraat voldeed volgens de Inspecteur der Volksgezondheid, de Gezondheidscommissie en gemeentegeneesheren niet meer aan de eisen des tijds. Vandaar dat de raad in april 1906 had besloten een stuk grond van 8960 vierkante meter te kopen aan de Neuweg. In september zette de raad het licht op groen voor de aanbesteding van: een dienstgebouw met woning voor de verpleger; twee ziekenbarakken (waarvan een met observatie); een ontsmettingsgebouw. Goed nieuws, ook voor de werklozen die door deze klus weer een tijd aan de slag konden.

De geplande bouw van de 'barakken voor besmettelijke ziekten' – die in november 1908 klaar moesten zijn – kreeg evenwel een staartje. Begin december besloot het college van B en W tot het instellen van een *nauwgezet onderzoek en ernstige overweging van den uitslag daarvan*. Wat was het geval? In de tussentijd was besloten geen centrale verwarming in de barakken te plaatsen maar gaskachels. Doordat het bestek moest worden aangepast, was de termijn verstreken waarbinnen de inschrijvers zich aan hun 'bod' moesten houden.

Hilversummer M.J. Mouw had dit slim opgepakt. Hij verlaagde uit eigen beweging de aanneemsom – met het oog op de weggevalle centrale verwarming – met 325

gulden. Toevallig kwam zijn inschrijving overeen met het door de gemeentearchitect geraamde bedrag. En het schilderwerk? Dat wilde Mouw ook wel doen voor de geraamde som (2965 gulden).

B en W waren in hun nopjes met deze meedenkende Hilversumse ondernemer en wilden hem de klus graag gunnen. De Commissie van Bijstand (een raadscommissie) adviseerde alleen perceel I onderhands aan Mouw te gunnen, en perceel II aan W. Sukkel⁶ (hoewel die bij de openbare aanbesteding 517 gulden boven de raming zat).

Tijdens de raadsvergadering verklaarde raadslid Wichers Wierdsma echter dat hij erachter was gekomen, dat het niet om R. Mouw⁷ ging – de man die de HBS en het administratiegebouw van de gasfabriek had gebouwd – maar om diens zoon, M.J. Mouw, die nog niets heeft gepresteerd. Nieuwenhuijsen bevestigde dit: Mouw jr. was de inschrijver, Mouw sr. de borg. Hij vreesde dat Mouw jr. met het schilderwerk ging 'venten'. Het beste was, om perceel II opnieuw aan te besteden. *De vrees bestaat, dat de schilders de som hebben opgezet*. Prijsafspraken in de bouw anno 1907? Johannes Geradts op zijn beurt brak een lans voor de laagste Hilversumse inschrijver, Klaarenbeek. Terwijl H. Nieuwenhuijsen de goedkoopste aannemer weer in beeld bracht. Deze, Gaasterland genaamd, was buiten de boot gevallen omdat ernstig getwijfeld werd aan zijn soliditeit. Niet alleen omdat zijn huizen zeer zwaar verhy-pothekeerd waren zodat ze niet als borg konden dienen. Maar ook omdat hij in Harderwijk een klus voor zeven-duizend gulden beneden de raming had aangenomen. *Hier is een architect tegen Gaasterland aan het werk*, sprong Nieuwenhuijsen voor Gaasterland in de bres. Het college meldde lasterpraatjes buiten beschouwing te hebben gelaten, maar bereid te zijn tot een nader onderzoek.

Daarna mengde raadslid A.G. van der Linden – in het dagelijks leven schilder⁸ – zich in de discussie. Het aanbod van Mouw jr. om het schilderwerk voor de geraamde som te verrichten noemde hij een *publieke onderkruiperij*. Op basis van zijn 22-jarige ervaring beschouwde hij de inschrijving van Sukkel als billijk.

Raadsleden H.D. Dels en D. Kuijper spraken zich vervolgens ook tegen Mouw jr. uit. *Het loon der schilders is reeds te laag*, stelde Kuijper. Hij wenste dit werk niet op een koopje te zien uitgevoerd.

Gezien de discussie besloot het college van B en W haar voorstel in te trekken, en nog eens naar de laagste inschrijver, Gaasterland, te gaan informeren.⁹

Loodwitvergiftiging

Over schilders was in diezelfde vergadering nog wat te doen. Bij de gemeente waren drie brieven binnengekomen waarin gevraagd werd het gebruik van lood(wit) houdende verf bij gemeentelijke projecten te verbieden.¹⁰ Op nationaal niveau was deze strijd tegen het giftige loodwit al enige tijd aan de gang. Reden voor de minister van Landbouw, Handel en Nijverheid om bij de onder hem ressorterende werken verven met loodwit te vervangen door verven met zinkwit.¹¹ De Hilversumse gemeenteraad besloot dit goede voorbeeld te volgen (alleen voor het dekken van ijzerwerken werd in het vervolg nog menie gebruikt).

Raadslid (en schilder) A.G. van der Linden weersprak de bewering dat loodwitvergiftiging bij schildersgezellen slechts zeer sporadisch voor zou komen. Allereerste stelde hij dat in vroeger jaren hier niet op werd gelet. Maar: *In vier jaar tijds zijn in spreker's schildersgezellenvereniging van 30 leden vier personen van 20 tot 30 jaar overleden, vermoedelijk ten gevolge van loodwitvergiftiging. Duizelingen komen veel voor. Al is dus de sterfte aan vergiftiging niet direct te constateeren, toch is de bewering in het adres der patroonsvereniging onwaar.*

Van der Linden stelde verder dat de strijd tegen het loodwit nu eenmaal een strijd was geworden van de patroons (die het wilden behouden) tegen de gezellen (die het afgeschapt wilden zien).¹² Raadslid Kuijper was het daar niet mee eens. *Overall sterven werklieden en bij de schilders misschien eenige meer, omdat dit vak vaak door zwakkere jongens wordt gekozen.* Het ging wat hem betreft niet om het voordeel van de werkgevers, maar om de deugdelijkheid van

het werk. *Allessie wees, op zijn beurt, op het ellendige bestaan van de werklieden in de loodwitfabrieken. Waar het Rijk is voorgedaan, mogen geleidelijk de gemeenten en particulieren volgen.* Waarna het voorstel van B en W voor aanschaffing van de omstreden verfsoort werd aangenomen, met slechts één stem – die van Kuijper – tegen.

Volksgezondheid

Een nieuw onderkomen voor de lijdens aan besmettelijke ziekten én een belangrijke stap in de strijd tegen een dodelijke beroepsziekte (loodwitvergiftiging) bij huisschilders. Op het gebied van de (volks)gezondheid was er in het Hilversum van honderd jaar geleden meer nieuws te melden. Zo besloot de gemeenteraad in de mei-vergadering een stuk grond in erfpacht te geven aan de Noord-Hollandsche Vereeniging 'Het Witte Kruis', bestemd voor de bouw van een ontsmettingsinrichting.¹³ Het ging om een terrein van 747,50 vierkante meter (ter waarde van f539,60) bij de gasfabriek, op de hoek van de Kleine Drift en de weg naar de vaalt.

Gemeentepompen

Verder werd er uitgebreid gediscussieerd over de gemeentepompen, die door de aanleg van de waterleiding hun nut hadden verloren. Tenminste, dat zou je zeggen. Het college had het jaar daarvoor een krediet van vijfhonderd gulden gevraagd voor een onderzoek naar de gemeentepompen. Bij het exemplaar op de hoek van de Kerkstraat en de Doelensteeg was een proefboring verricht. De waterkwaliteit was hierdoor verbeterd, maar de

De ontsmettingsinrichting van 'Het Witte Kruis' op de hoek Kleine Drift/Lorentzweg, kort na de opening. Het vervoer van de te ontsmetten goederen vond nog per paard en wagen plaats. Op de achtergrond loodsen en de schoorsteen van de gemeentelijke gasfabriek.

(uit: Gedenboek 1924)

De wekelijkse warenmarkt op de kop van de Groest, met tussen de koopwaar een van de gemeentepompen.
(coll. Percy Poolman)

boring had 650 gulden gekost. De gemeentearchitect had al becijferd dat verbetering van de overige zestien pompen op 400 gulden per stuk zou uitkomen. Veel te kostbaar, vond het college, dat voorstelde alle overige gemeentepompen te verwijderen en de putten te overkluisen.

De raad sputterde tegen. D. Kuijper haalde als voorbeeld van het gemak, dat ingezetenen van de pompen hebben, aan dat de pomp nabij zijn woning zulk bij uitstek goed waschwater levert. Ook J.F. de Jager zou het verdwijnen van de pompen ten zeerste betreuren. Daarbij kwam dat pompemaker J. Nieuwenhuysen¹⁴ om uitstel van het besluit had gevraagd, zodat hij met een goedkoper voorstel kon komen. En dat A. Perk, samen met zeven anderen, had verzocht de pomp op het brinkje van de 's-Gravelandseweg niet weg te halen.

In de oktober-vergadering kwam het onderwerp opnieuw ter sprake. Nieuwenhuysen had nu het aanbod gedaan alle pompen te verbeteren – op dezelfde manier als in de Kerkstraat – tegen een bedrag van 466 gulden per stuk. Daar kwam voor de gemeente dan nog 84 gulden per pomp bovenop (voor wateronderzoek, reparatie en bestrating). Het college voelde evenwel meer voor de aanpak van de Tilburgse pompemaker J.B. Simons, die op 554,84 gulden per stuk uitkwam.

B en W waren inmiddels teruggekomen op het besluit alle resterende pompen weg te halen. Dit op de overweging, dat na een doeltreffende verbetering der gemeentepompen althans het oude, dichtstbevolkte gedeelte van het dorp onafhankelijker zal zijn van de waterleiding... Oftewel: minder afhankelijk van de waterleidingmaatschappij. Omdat de kosten (8.800 gulden) erg hoog waren, werd de klus uit-

gespreid over een periode van vier jaar. De raad ging akkoord. Het werk werd gegund aan Nieuwenhuysen, maar wel volgens de door zijn Tilburgse collega voorgestelde aanpak. Omdat de bovengrond dikwerf verontreinigd was, moest er tot op veertig à vijftig meter diep geboord worden om bij goed water te komen.

Violenschool

De groei van de Hilversumse bevolking uitte zich onder meer in de behoefte aan een nieuw en groter raadhuis. En in het feit dat de Violenschool de groei van het aantal kinderen in de Bloemenbuurt niet meer aan kon. Het hoofd van deze openbare lagere school trok in juni aan de bel. In het komend schooljaar waren alle plaatsen in de klassen bezet, terwijl het aantal aanvragen voor de aanvangsklas twee keer zo hoog was als het aantal beschikbare plekken.¹⁵

Het hoofd van de Openbare Lagere School aan de Huijgensstraat¹⁶ meldde daarentegen dat er lokalen leeg stonden, en dat deze school voor minvermogenenden nog niet half gevuld was. Het college concludeerde dat er geen nieuwe school hoefde te komen. Wanneer de schoolkinderen tijdelijk werden opgeheven, kon een aantal kinderen (vergezeld van een extra onderwijzer) van de Violenschool naar de Huijgensschool worden overgeplaatst. In juli werd dit voorstel in de gemeenteraad besproken. Raadslid A.G. van der Linden protesteerde. Overplaatsing van kinderen zou hun onderwijs benadelen. Hij wil alleen nieuwe aankomende kinderen verwijzen naar de school aan de Huijgensstr. en wijst er op dat die kinderen van omstreeks 6 jari-

gen leeftijd dan 4 maal daags de geheele gemeente zullen moeten doorkruisen en de spoorlijn moeten overgaan. Hij stelde voor kinderen die al naar de Violenschool gingen daar te laten, alleen nieuwe aanvragers naar de Huijgensschool te verwijzen, en een noodlokaal in te richten voor de veertig kinderen die zich tevergeefs voor de Violenschool hadden aangemeld. J.F. de Jager suggereerde om dat tijdelijke lokaal in te richten in het dienstgebouw Wilhelmina.

De kwestie werd aangehouden tot de volgende vergadering. Op advies van de Districtsschoolopziener trok het college het overplaatsingsplan in en kwam met het voorstel bij de Violenschool een hulpschool te stichten van drie klassen, een handwerklokaal en de nodige dienstruimten, naast de woning van de heer Van Dijk. De hulpschool moest met betrekkelijke geringe kosten naar een andere plek in het dorp verplaatst kunnen worden. De raad ging akkoord. Voor de stichtings- en installatiekosten werd 1100 gulden uitgetrokken.¹⁷

Een vierkante meter bouwgrond: 72 cent.

Een paar bomen voor 14,50 gulden.

Een (proef)boring voor een waterpomp: circa 555 gulden.

Het schilderen van ziekenbarakken: 2965 gulden.

De bouw van een hulpschool: 1100 gulden.

Deze en andere bedragen geven een idee geven van de waarde van de gulden en het prijspeil anno 1907. Met daarbij enkele gegevens over lonen en pensioenen:

Het loon van lantaaropstekers werd verhoogd van vijf naar zes cent per afgelegde kilometer.

Het maximumloon van meteropnemers ging omhoog naar zeventien gulden per week.

Het minimumschoolgeld voor de Hogere Burger School ging omlaag naar zestig gulden (zodat dit onderwijs ook bereikbaar was voor bijvoorbeeld kinderen van ambtenaren).

Directeur H.M. Andriessen van de gasfabriek kreeg eervol ontslag en een pensioen van duizend gulden per jaar. De jaarwedde van zijn opvolger (W.J. Slingting uit Tiel) bedroeg 2500 gulden (inclusief vrije woning), jaarlijks met tweehonderd gulden te verhogen tot maximaal 3500 gulden.

Tweeduizend gulden kreeg de politiecommissaris als pensioen.

Honderd jaar geleden vormden armoede en werkeloosheid een bron van zorg, zo blijkt uit de raadsnotulen. Enkele voorbeelden:

Burgemeester Gülcher constateerde in zijn nieuwjaarswens – in de vergadering van 15 januari – dat tot aller leedwezen de toestand in het bouwvak ook in deze gemeente reden tot bezorgdheid heeft opgeleverd en daardoor de werkeloosheid belangrijk groter is dan andere jaren. Hij kondigde maatregelen aan om aan de gevolgen van die werkeloosheid zoover dit op

Het grootste en voornaamste EQUINESTRICHE CIRCUUS, dat ooit Hilversum heeft bezocht.

Deze reusachtige onderneming, diek vele jarenlang in het gebied van werkdagen opzette, doet in deze dagte verscheiden.

SLECHTS 7 DAGEN IN HILVERSUM.

KONINKLIJK NEDERLANDSCH CIRCUUS OSCAR GARRÉ.

200 PERSONEN. 120 PAARDEN.

Hilversum, achter Hotel „DE ZWARTE AREND“.

DINSDAG 16 JULI, 's avonds 8 uur

OPENINGS-VOORSTELLING.

Van het overrijke Programma worden slechts de volgende nummers vermeld:

Opreken van Kunstenaars van den allerersten rang, van alle Clowes en 4 Augustus.

De Heer Albert Carré Met zijn uitstekend meesterlijke en bedachtzaam.	De Witte Dame! Nieuwe Fantasia-Akt met het wille schonepaard EMILIE, gouden door de schoorlatten Jodocus Kintan Carré.
De Wereldberoemde Amerikaanse Karol Wieljeffersons, „The 5 Kestrels“ 5 sterke jonge dames.	De Spaansche August „O. GUSTO“ met zijn 6 gedruissende gemeten.

5 Echte Japanners! JACODAS 5 Echte Japanners!
Koorlijk Hokoromstans. Eigenheeren, Angelen en Arabies.
Eigenaardig hier nog met geschreeuwde kanten.
Bewonderingswaardig! Overal het oordeel van den dag.

Groote Interessante Sportspelen te paard.
afgevoerd door 3 heeren, 1 Hilsenpoel te paard, 10 de tijd om het paard.
Nietst gvanatissos waarden deze sportspelen in Amerika en Australië afgevoerd.

Mrs PAULINE FOURREAUX Frensch Kana-rijden.	30 Heeren , slaagmak in den jacht, wagen, afgevoerd door den heer Albert Carré.
--	--

De beide Amerikaanse Jekken Mrs. Cyril Cook en Jimmy Baan. Het eerste jonderticht van „Agail“ Koningin Saba door Mr. Debaer.

Heeren Gilbert BARY, Rijnland. **WOMEN en Pony PICCOLI**.
Gewoonlijk door den heer Loket.

Gebroeders CAVALLINI, de oekromische Clowes.

2 uur en 3 uur. WOENSDAG 17 en ZATERDAG 20 JULI 3 uur en 8 uur.

TWEE GROOTE VOORSTELLINGEN.

Van het overrijke Programma worden slechts de volgende nummers vermeld:
Lage Cava, Baza, Hage, L., Lende, Hage, L., Daria, Hage, L.,

Circus Carré trad 7 dagen op in Hilversum op een terrein aan de Wernerlaan, achter hotel De Zwarte Arend. Dat dit circus ook een voorstelling op zondag gaf, leidde onmiddellijk tot vragen in de gemeenteraad. (G&E 7-7-1907)

den weg der gemeente geacht wordt te liggen tegemoet te komen. Er was ook goed nieuws. Andere industrieën met name de tapijt en diamantindustrie verkeerden in bloei.

G. van der Wolk¹⁸ vroeg (tevergeefs) om een voorschot uit de gemeentekas om breimachines aan te schaffen om daarmee werkelozen werk te verschaffen.

Drie raadsleden werden benoemd tot bestuursleden van het Fonds tot bevordering der verzekering tegen de geldelijke gevolgen van onvrijwillige werkloosheid in de gemeente Hilversum. De Hilversumsche Bestuurderbond stelde voor om cokes van de gasfabriek tegen een minimumprijs (bijvoorbeeld tien cent per kilo) aan plaatselijke werkelozen te verkoopen. Dat werd afgewezen, onder meer omdat dit een vorm van bijstand was.

Wat verder nog (onder meer) ter tafel kwam:¹⁹

In de vergadering van 15 januari:

De slijprijn naar gasfabriek is bijna gereed.
Benoeming (aftredende) leden Commissie tot wering van Schoolverzuim i/z art. 22 Leerplichtwet: de heren A.H. Schut, G. Koelman, W.C. van den Brink, J.L. Frank, H.P. de Gauw, J. Hoornstra en Th. Andriessen.

In de vergadering van 19 februari:

Verzoek van de Christelijk Nationalen Werkmansbond om bij de gemeentereiniging het tweeploegenstelsel in te voeren, en een verzoek van de Christelijke Gemeentearbeidersvereniging 'De Zaaijer' om aan het eerste verzoek geen gevolg te geven. Wordt besloten aan het eerste verzoek geen, en het tweede wél gevolg te geven.

Verzoek P.G. de Vries, molenaar aan de 's-Gravelandseweg, om de bomen rond zijn molen behoorlijk te snoeien.

Subsidieaanvraag voor een behangerscursus door de afd. Hilversum van de Nederlandschen Behangers- en Stoffeerders en Beddenmakersbond, groot f50. Wordt verleend omdat de raad recentelijk nog de bouw van een ambachtsschool heeft afgewezen.

In de vergadering van 26 maart:

H. Bomas krijgt vergunning voor straataanleg tussen Kleine Drift en Lijsterweg.

In de vergadering van 16 april:

Vaststelling verordening tapijtklopperijen. Op advies van de Gezondheidscommissie wordt daar een apart terrein voor aangewezen. Het verzoek van molenaar De Vries om de bomen rond zijn molen te snoeien wordt afgewezen.

In de vergadering van 30 april:

Verzoek Vereniging van Bezoldigde Agenten van Politie 'Plicht en Recht' te Hilversum om salarisverhoging.

In de vergadering van 14 mei:

Verzoek A.M. Peeters Vinchen, stoomcarousseleigenaar, om een staanplaats op Langgewenst 27 mei tot 1 juni. Afgewezen.

In de vergadering van 4 juni:

Bezwaren binnengekomen tegen een reclamezuil op de Groest van NV De Mercur en een kiosk op het brinkje tegenover het postkantoor. B en W adviseren beide bezwaren af te wijzen. Levert retributie op van tien cent per vierkante meter per etmaal. Vergunningen met tijdelijk karakter.

Verzoek O. Carré te Amsterdam om in 1908 circusvoorstellingen in Hilversum te mogen houden gedurende 6 à 7 dagen goedgekeurd. Goedkeuring rekening gasfabriek over 1906. Batig saldo f97.142, aflossing f46.762, zodat netto winst f50.380 bedraagt.

Rondvraag: raadslid Andriessen vraagt enige mildheid bij het bekeuren van fietsers op de Groest.

In de vergadering van 18 juni:

Verhuur stukje grond bij de gasfabriek t.b.v. beenderenbergplaats fa. Cohen en Zonen. Jaarlijkse huur f10.
Voorstel Gascommissie om een krediet van f10.000 voor de aan-

In juni waren er de verkiezingen voor Provinciale Staten, waar bekende mensen aan deelnamen. (G&E 12-6-1907)

koop van 200 stuks muntgasmeters. Tot nu toe 1500 meters in gebruik. Raad akkoord.

In de vergadering van 16 juli:

Goedkeuring Commissaris der Koningin voor burgemeester Gülicher om zich tijdens zijn verlof de gehele maand juli langer dan 8 dagen buiten zijn gemeente te bevinden.

Raad betuigt adhesie met de bestaande plannen tot droogmaking van de Vechtplassen; economisch voordeel voor Hilversum.

Rondvraag: verzoek om borden op voetpaden te plaatsen die herinneren aan het verbod voor fietsers om op die paden te rijden, wat veelvuldig voorkomt. Verder wil de raad borden op gevaarlijke kruisingen: Kerkbrink/Langestraat en Kerkstraat/Schoutenstraat. Ook graag meer borden die aangeven dat auto's binnen de bebouwde kom niet harder dan 10 km per uur mogen rijden.

In de vergadering van 13 augustus:

Verzoek van Dr. S. Sanders en 51 anderen om op openbare scholen methodisch gymnastiekonderwijs in te voeren.

Verzoek van Alb. van Doorn en drie anderen – het bestuur van de Vereniging ter verbetering van de volkszang – om van oktober tot april gedurende twee avonden per week gratis gebruik te mogen maken van een schoollokaal.

Verzoek bestuur van het Muziekkorps der Voormalige Schutterij om dit muziekkorps als zelfstandig korps te doen voortbestaan.

Onderzoek geloofsbriefen van herkozen raadsleden Geradts, Perk, en Briest, en de nieuwgekozen raadsleden R. Freudenberg, Mr. V.H. Rutgers en B.H.A. Alessie.

In de vergadering van 3 september:

Verzoek van de Vereniging 'Klein maar dapper' om de niet meer gebruikte uniformen van de schutterij te mogen hebben.

Concessieaanvraag Technisch Bureau L.A. Zürcher & Co te Den Haag voor aanleg en exploitatie van een elektrische tramlijn vanaf Stationsplein naar Nieuwersluis.

Verzoek tot voortzetting muziekkorps der schutterij: B en W adviseren het bestuur te suggereren het muziekkorps als aparte vereniging, dus los van de gemeente voort te zetten. Eventueel zou de gemeente dan de gelden die zij tot nu toe kwijt waren aan het onderhoud van het gemeentelijke schuttersmuziekkorps, als subsidie aan de nieuwe vereniging kunnen geven. Raad akkoord.

Gebruik schoollokaal Volkszang: advies B en W: niet gratis maar te-

Johannes Geradts (1837-1925), grondlegger van De Gooi- en Eemlander, zat 18 jaar in de gemeenteraad. (coll. G&E)

gen f10 per wekelijks uur per jaar, voor twee lokalen. Alle andere gebruikers betalen ook retributie, met uitzondering van de *Ned. Propagandaclub voor Drankbestrijding*, die een niet-gebruikt lokaal in de Huijgensschool om niet in gebruik heeft. B en W willen geen precedent scheppen om later allerlei nuttige verenigingen gratis van onderdak te moeten voorzien. De gemeente raad vindt toch dat de Vereniging Volkszang zeer nuttig is en zelfs van nationaal belang, zodat de retributie vastgesteld wordt op f5 per uur per jaar.

In de vergadering van 24 september:

De uniformen van de schutterij blijken al verkocht, dus wordt afwijzend gereageerd op het verzoek van Klein maar dapper. Aanbieding vaandel der kadervereniging der gewezen schutterij. Rondvraag. Raadslid Wijnaendts deelt mee dat dit voorlopig de laatste vergadering is die hij bezoekt. Hij gaat voor zes maanden naar Indië.

In de vergadering van 8 oktober:

Advies van B en W over een verzoek om meer gymnastiekonderwijs op de lagere scholen: huidige situatie voldoet volgens de schoolcommissie, dus verzoek wordt afgewezen.

In de vergadering van 22 oktober:

Verzoek afd. Hilversum van het *Nederlandsch Onderwijzersgenootschap* om f900 subsidie voor schoolreizen voor het hoogste leerjaar. B en W achten dit een luxe-uitgave en adviseren tegen. Aldus wordt besloten.

Het college van burgemeester en wethouders in 1907:²¹

Burgemeester J.C. Gülcher²²

Wethouder J. Peet Jzn (in functie van 1-4-1892 tot 24-4-1914)

Wethouder C.W. Wüstenhoff (in functie van 1-9 tot 19-9-1896, en van 29-7-1898 tot 15-10-1912)

Samenstelling van de gemeenteraad in 1907:²³

B.H.A. Alessie (3-9-1907 tot ...), stucadoor, Wandelpad 16.

J.Th. Andriessen (7-8-1900 tot 7-9-1915), tapijtfabrikant, Groest 73.

J.Jz. Brouwer (1-9-1876 tot 3-9-1907), loodgieter, Herenstraat 3.

A. Bruist (14-11-1899 tot 2-9-1913), rijksontvanger directe belastingen, Graaf Florislaan 23.

H.D. Dels (7-8-1900 tot 5-9-1911), aannemer, Chrysantenstraat 55 (1908: Asterstraat 4).

R. Freudenberg (3-9-1907 tot 2-9-1913), Boomberglaan 8.

J. Geradts (3-9-1901 tot 2-9-1919), Langestraat 44.

J. de Groot Az. (3-9-1889 tot 3-9-1907), Kruissteeg 32.

J.F. de Jager (1-9-1903 tot 7-9-1909), 'in brandstoffen', Langestraat 33.

D. Kuijper (5-9-1899 tot 5-9-1911), schoenmaker, Veerstraat 18.

A.G. van der Linden (20-8-1901 tot 4-9-1917), schilder, Achterom 181.

H. Nieuwenhuijzen Bz. (1-9-1891 tot 7-9-1915), aannemer, Stationsstraat 27.

K.J. Perk (29-3-1881 tot 19-3-1912), notaris, 's-Gravelandseweg 27a.

J. Peet Jzn. (26-10-1888 tot 24-4-1914), wethouder, Langestraat 118.

Mr. V.H. Rutgers (3-9-1907 tot 2-9-1913), Graaf Florislaan 6.

J. van der Smit Jr. (3-9-1901 tot 23-3-1920), wijnhandelaar, Bussumerstraat 46.

L. Vlaanderen KPz. (4-2-1893 tot 3-9-1907), tapijtfabrikant, Vaartweg 2.

Mr. W.W. Wichers Wierdsma (7-8-1900 tot 7-9-1915), 's-Gravelandseweg 74.

C.J.A. Wijnaendts (9-11-1900 tot 5-5-1914), 's-Gravelandseweg 39b.

C.W. Wüstenhoff (1-9-1891 tot 11-2-1913), wethouder, Vaartweg 105.

Subsidieverzoek f150 voor het Comité tot oprichting en instandhouding van cursussen in kook-, strijk- en huishoudonderwijs voor meisjes uit de volksklasse. Aangehouden.

De HIJSM wilde een deugdelijke afscherming tussen het Wandelpad en het spoor. Eenvoudige afscheiding met oude dwarsliggers ging f1320 kosten, een deugdelijk hek f2750. Een krediet van f3000 voor een ijzeren hek wordt goedgekeurd, het Wandelpad blijft.

In de vergadering van 26 november:

Rondvraag: verwondering dat er al berichten over de voetbrug Liebergerweg en de plannen voor de invoering van een rioolbelasting in de krant hebben gestaan. De pers is daarover echter niet door de gemeente bericht. Het verhaal van de voetbrug kan bij de HIJSM vandaan komen, het verhaal over de rioolbelasting komt uit een voorlopig en vertrouwelijk rapport van de ingenieur dat blijkbaar is gelekt.²⁰

In de vergadering 10 december:

Voorstel tot verkoop roerende goederen in 1908, onderhands of openbaar al naar gelang, onder meer van oude materialen, bagger uit de Gooise Vaart, gras langs de bermen, geveldde bomen, snoeihout, mest van de gemeentereiniging en andere voorwerpen of stoffen. Voorstel B en W tot uitgave van een Gemeentebled. Systematische uitgave in gedrukte vorm van alle raadsvoorstellen, raadsbesluiten en verordeningen. Op voorstel van raadslid Rutgers zullen ook de besluiten van B en W aan het Gemeentebled worden toegevoegd.

In de vergadering van 24 december:

Brief van de HIJSM met toezegging van een wachter bij de overweg Liebergerweg. Raadslid Rutgers merkt op dat het echter alleen om een overwegwachter bij de lijn naar Utrecht gaat en vraagt of er ook een wachter geplaatst kan worden bij de lijn naar Amersfoort. Burgemeester gaat dit onderzoeken.

Bronnen

Notulen van de vergadering van de gemeenteraad, 1851-1939, SAGV, inv.nrs. 5152 (23 okt. 1906-3 sept. 1907) en 5153 (24 sept. 1907-24 dec. 1907).

Egbert Pelgrim, uittreksel raadsnotulen 1907 (ongepubliceerd). *Gedenkboek Hilversum 1424-1924*, door P.J. Ravensteijn, Jan Boerhout, C.L. Heek (red.), Hilversum 1924.

Straatnamenboek van Hilversum; Hilversums historie vanuit de straatnaam, door A.H. Meijer, uitgeverij Verloren, Hilversum 1988.

Dagblad De Gooi- en Eemlander, jaargang 1907.

Adresboek Hilversum, 1904-1905, uitg. J. Heek, Hilversum 1904.

Noten

- 1 Jan Cornelis Gülcher (1851-1933) woonde in het toenmalige Susannapark (nu Lambertus Hortensiuslaan) op nr. 4. Hij fungeerde eerst als raadslid (vanaf 30 december 1887) en als wethouder (3 sept. 1889-1 sept. 1896 en 18 sept. 1896-10 juni 1898). Gülcher was burgemeester van 10 juni 1898 tot 1 oktober 1915. Bronnen: *Gedenkboek 1924*, pag. 521; *Straatnamenboek* pag. 103.
- 2 In de novembervergadering werd besloten de nog in voorraad zijnde straatkeien een andere bestemming te geven. De rest van de Athische keien ging naar de Vaartweg. De daardoor vrijkomende Greskeien gingen naar de Havenstraat, waar volgens de begroting Ben-Athinkeien zouden komen. De voorraad Ben-Athinkeien werd gebruikt voor de Spoorstraat, Groest en Bussumerstraat.
- 3 O.T. Pik was 'gemeentelijk opzichter over de wegen' en woonde in de Violenstraat (nr. 5).
- 4 De raadsverslaggever van De Gooi- en Eemlander noteerde uit de mond van raadslid Nieuwenhuijsen: *En voor die ambtenaren is het alles behalve prettig op straat te worden nagewezen en dat hun kinderen huilende uit school terug komen en verklaren, dat hun makkers gezegd hebben, dat hun vader een dief is, want dat het in de courant staat.*
- 5 Bij Koninklijk Besluit van 18 december 1907 (nr. 8) werd eervol ontslag verleend aan W. van Dijk uit zijn betrekking als commissaris van politie.
- 6 Schilder W. Sukkel, *Neuweg 23*.
- 7 Annemer R. Mouw, *Naarderstraat 19*.
- 8 Van der Linden woonde aan het Achterom 181.

- 9 In december bleek, dat op Gaasterland niets aan te merken viel. De raad droeg het college op met Gaasterland en Sukkel te onderhandelen over een onderhandse aanbesteding.
- 10 Van de Schildersvereniging 'Door Eendracht Sterk', de Nederlandschen Schildersgezellenbond te 's-Gravenhage, en de Sociaal-Technische Vereniging van Democratische Ingenieurs en Architecten.
- 11 Directe aanleiding vormde de voorlopige mededelingen van de zogeheten Loodwitcommissie. Loodwit is een zeer giftig, kunstmatig anorganisch mineraal pigment. De grondstof voor de bereiding is het metaal lood. Loodwit heeft een grote elasticiteit en een sterk weerstandsvermogen tegen vocht en atmosferische invloeden. Het heeft maar weinig bindmiddel nodig en droogt uit zichzelf zeer goed. Zinkwit daarentegen is niet giftig, bestaat voornamelijk uit zinkoxyde en wordt verkregen uit zinkerts of direct uit zink als metaal.
- 12 Zo had de Schildersbazenvereniging 'Onderling Verzekeeringsfonds' gevraagd of zij op gemeentewerken verf met loodwit mocht blijven gebruiken.
- 13 Het Witte Kruis had herhaaldelijk verzocht om een subsidie van duizend gulden. De gemeenteraad wees dit in de vergadering van 19 februari af, ondanks adhesiebetuigingen van de plaatselijke Gezondheidscommissie, de plaatselijke Vereniging van Wijk- en Ziekenverpleeging, en de Afdeling Gooi en Eemland van de Ned. Maatschappij ter Bevordering der Geneeskunde. Hilversummer J.Fr. Hamman, zelf eigenaar van een ontsmettingsinrichting (chemische wasserij aan de Geuzenweg 8), had de raad gevraagd het subsidieverzoek af te wijzen.
- 14 J. Nieuwenhuijsen Bz. – familie van het raadslid – was aannemer, timmerman, metselaar en pompenmaker. Hij woonde aan de Groest nr. 29.
- 15 Er waren 72 kinderen aangemeld, terwijl er maar voor 32 plaats was.
- 16 Deze school was in 1905 in gebruik genomen.
- 17 In oktober besloot de raad per 1 januari het personeel van de Violenschool – vanwege de hulpschool – uit te breiden met drie onderwijzers en een onderwijzeres (met name voor het handwerkonderwijs). In december werd dit aangevuld met nog een onderwijzer, omdat er ook voor het vierde leerjaar een extra klas moest komen.
- 18 Koopman, Laanstraat 40.
- 19 De gemeenteraad vergaderde in 1907 in totaal zestien keer.
- 20 *Met dit geheel voorloopige en vertrouwelijke stuk is een schandelijke indiscretie gepleegd, waarnaar een streng onderzoek wordt ingesteld, aldus de voorzitter van de raadsvergadering. De Gooi- en Eemlander van 27 november 1907 citeerde: Er is een indiscretie begaan, er is schandelijk misbruik gemaakt van het stuk, dat alleen als inlichting voor B. en W. en nog niet voor den Raad was bestemd. Er is een onderzoek ingesteld, dat nog niet is afgelopen, het wordt streng voortgezet. Het gebeurd heeft B. en W. leed gedaan.*
- 21 *Gedenkboek 1924*, bijlage pag. 521.
- 22 Zie noot 1.
- 23 *Gedenkboek 1924*, bijlage pag. 521. Informatie over beroepen en adressen: *Adresboek 1904-1905*.